

Kadın Temsiliyeti ve 1935 Seçimleri

Osmanlı yenileşme süreci ile birlikte kadınların eğitim ve sosyal hayatlarında değişiklikler oldu. 1846-47'deki düzenlemeyle kız evlat, erkek evlat gibi babanın arazisinden bedelsiz hak sahibi olabildi. 1858'de miri arazi, üzerinde oturma şartı aranmaksızın ücretsiz ve eşit olarak intikal edebildi. 1856 Paris Antlaşması ile esir ticareti yasaklandı. Esir ticaretiyle uğraşanlara ceza verilmesi ve esirlere azadnâmelerinin verileceği kabul edildi. 1858'de Kız Rüştüyerleri, 1870'de Kız Öğretmen Okulları açıldı.

Tanzimat Dönemi, "şehirli kadın"ın problemlerini gündeme getirdi. Kadını topluma faydalı hale getirmek, kadın eğitimi, kadın hakları tartışılan konular arasında yer aldı. Kadınlarla ilgili süreli yayınlar yayımlandı. 1870'de Darü'l Muallimat (Kız Öğretmen Okulu), 1914'te İnas Sanayi Mektebi açıldı. II. Meşrutiyet Dönemi'nde, kadın hakları tartışmaları artarken sosyal hayatta kadının görünürlüğü arttı, çok sayıda kadın derneği açıldı, gazete ve dergiler çıkarıldı.

Millî Mücadele Dönemi'nde Türk kadını kitlesel bir biçimde, miting ve gösterilere katıldı. Kürsüden halka seslendi, cephede ve cephe gerisinde çarpıştı. **Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti** ve Kadınlar Cemiyeti, bu dönemde vatan müdafaasına destek amaçlı kuruldu. **Halide Edib** ve Müfide Ferit, Millî Mücadele'ye kalemleriyle destek oldular. Münevver Saime Hanım; Nezahat Onbaşı gibi kadınlara Millî Mücadele'ye sağladıkları katkı sebebiyle İstiklal Madalyası verildi.

Cumhuriyet Dönemi'nde kadınlar, siyasî, sosyal ve ekonomik haklarıyla var olabilmek için 16 Haziran 1923'te Kadınlar Halk Fırkası'nı, 7 Şubat 1924'te **Türk Kadınlar Birliği**'ni kurdu. 3 Nisan 1923'te İntihâb-ı Mebusân Kanunu kadınlar göz ardı edilerek düzenlendi. Kanuna göre;

Madde 1: Büyük Millet Meclisinin azası, Türkiye Devleti halkından her 20.000 nüfus-u zükûrda (erkek) bir nefer olmak üzere intihap olunur (seçilir).

Madde 2: On sekiz yaşını ikmâl eden her fert zükûr intihap etmek hakkını haizdir.

Madde 5: Bir nahiye dâhilinde nüfus-u zükûrdan her 200 kişi için bir müntehib-i sâñî (ikinci seçmen) intihap olunur, denildi.

Bu düzenleme yapılırken kadınların seçme ve seçilme hakkını destekleyen ya da karşı çıkan tartışmalar olmuştu. 1924'te, anayasa çalışmaları yapılırken "*Mecliste 18 yaşını bitiren her Türk'ün milletvekili olabileceği*" cümlesi tartışmalara yol açmıştı. 3 Nisan 1924'te Milletvekili Seçim Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi sırasında durum yine kadınların aleyhine gelişmiş, kadınlar, 1923, 1927 ve 1931 seçimlerine katılamamışlardı.

1924'te **Tevhid-i Tedrisât Kanunu** ile her iki cins eşit eğitim hakkından yararlanma hakkı kazanmış, 17 Şubat 1926 tarih ve 743 numaralı Türk Medeni Kanunu ile tek eşlilik kabul edilmiş, evlilik devlet kontrolü altına alınmıştı. Mahkemelerde şahitlik yapma, miras ve boşanma konusunda eşitlik getirilmişti. Kadınlar istedikleri işte çalışabilme hakkına sahip olacaktı. 1927 Seçimlerine kadınların da katılması yönünde, Kadınlar Birliği çaba göstermiş ve basında da tartışmalar olmuştu. Anayasa, bu duruma müsaade etmiyordu. **Afet (İnan) Hanım**, 1930'da **Mustafa Kemal Paşa**'dan kadınların da seçime katılabilmeleri için Belediye Kanununda değişiklik yapılmasını istedi. 3 Nisan 1930 tarihinde Türk Ocağı Merkezinde, Afet Hanım, kadınların intihap (seçme seçilme) haklarına dair bir konferans verdi. Konuşmada Millî hâkimiyetin tezahürü olduğu belirtilen seçimlere girme hakkının, kadın erkek fark etmeksizin umuma

ait olduğunu söylemişti. Kadın eşitlikten hariç tutulmamalıydı. Demokrat Türkiye Cumhuriyeti kadına bu hakkını geciktirmeden vermeliydi.

Belediye Kanun Tasarısı değişikliği, Dâhiliye Vekili **Şükrü Bey (Kaya)** tarafından verilmişti. Hükümetin hazırladığı ilk tasarıda kadının siyasî haklarından söz edilmemişti. Şükrü Bey tasarıda, *“Türk kadını Millî Mücadele’de erkeği ile omuz omuza mücadele etti. Kadınların, yakın zamanda yasama meclislerinde yerlerini alacaklarına şüphe yoktur”*, diyordu. Kars Milletvekili **Ahmet Ağaoğlu** da kadınların gelecekte milletvekili seçimlerine katılacaklarını ifade etmişti. 3 Nisan 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanununun 23.maddesine göre, oy sahibi olabilmenin şartları arasında, *“Türk olmak, intihap başlamadan evvel lâakal altı aydan beri beldede ikamet etmekte olduğunu vesâik ile ispat etmek, 18 yaşını bitirmiş olmak...”* yer alıyordu. Kanunun 24. maddesine göre, belediye meclisine üye seçilmek için, *“Türk olmak, 23.maddenin 2. fıkrasındaki evsâfi haiz bulunmak (İntihap başlamadan evvel lâakal (en az) altı aydan beri beldede ikamet etmekte olduğunu vesâik ile ispat etmek), 25 yaşını bitirmiş olmak...”* gerekiyordu. 5 Ekim 1930’da gerçekleşen Belediye Seçimlerinde Artvin Yusufeli Kılıçkaya Belediye Başkanı Sadiye Hanım, Türkiye’nin ilk kadın belediye başkanı oldu. 1930 Belediye Seçimlerinde pek çok yerleşim yerinde kadınlar belediye meclislerine üye olarak girdiler.

26 Ekim 1933’te, 18 Mart 1924 tarihli ve 442 Numaralı Köy Kanununda (20 ve 30.maddeler) yapılan değişiklikle kadınlara köy ihtiyar meclisi ve muhtarı seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı getirildi. Köy Kanununun 20. maddesine göre; *“Her köyde bir köy derneği, bir köy muhtarı, bir de ihtiyar meclisi bulunur.”* 24. maddeye göre; *“Köyde, köy muhtarını ve ihtiyar meclisi azalarını seçmeye hakkı olan kadın ve erkek köylülerin toplanmasına köy derneği, derler. Köy Muhtarı ve ihtiyar meclisi azaları doğrudan doğruya köy derneği tarafından ve köylü kadın ve erkekler arasından seçilir. Köy muhtarı, ihtiyar meclisinin başıdır”* denilmekteydi. Mecliste Dâhiliye Vekili ve Muğla Mebusu Şükrü Bey, kanunun, Türk kadını için dikilecek abideden daha güzel, daha insani olacağını ve Türk kadınına köylerde de haklarını verdiğini ifade ediyordu.

1933 yılı sonlarında kadınlar köy ihtiyar heyetleri seçimlerine katılmışlardı. Aydın İli Germencik nahiyesine bağlı, Karaağaçlı köyünde seçme seçilme hakkına sahip kadınlar, ihtiyar heyeti seçiminde oy kullanmışlardı. 12 Kasım 1933 tarihli muhtarlık seçimlerinde Türkiye’de ilk kadın muhtar, Aydın’da seçilmişti. Karpuzlu nahiyeye merkezi olan Demircidere köyünde seçimler, 6 Kasım 1933’te yapıldı. Köyde seçme ve seçilme hakkına sahip bütün kadın ve erkeklerin katılımıyla sekiz kişi içinde tek kadın aday **Gül Hanım** seçimi kazandı.

Kadınların seçme ve seçilme hakkını alabilmesi, İsmet İnönü ve 191 arkadaşının Meclise sunduğu **Teşkilât-ı Esasiye Kanunu** ve “İntihâb-ı Mebusân Kanunu”nda değişiklik yapılması teklifi ile olabilmisti. Teklifin gerekçesinde; *“Türk İnkılâbı, kadının kurtuluş inkılâbidir. Mecliste kadın sayılarıyla çalışmak feyizler getirecektir”*, deniliyordu. 5 Aralık 1934 tarih ve 2598 sayılı Kanun’la kadınlar, milletvekili seçilme hakkını elde etmiştir. 11 Aralık 1934’te Teşkilât-ı Esasiye Kanununun 10 ve 11. Maddeleri;

Madde 10: Yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek, her Türk mebus seçme hakkını haizdir.

Madde 11: Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçilebilir, şeklinde düzenlendi.

10 Şevval 1293 (29 Ekim 1876) tarihli “İntihâb-ı Mebusân Kanununun” 2, 5, 11, 16, 23 ve 58, maddelerinde “zükur” erkek kelimesi yanına kadın kelimesi de ilave edilmiştir. Böylece iki dereceli sistemle uygulanan Seçim Kanununda, seçme hakkı 18 yaşından 22’ye çıkarılmıştı. Bu onay, Türk kadınlarının gösteri yapmasına ve Meclise toplu olarak

giderek teşekkür etmesine sebep olmuştu. Kadınların ilk kez oy kullandığı ve aday olabildiği TBMM seçimleri 8 Şubat 1935'te yapıldı. 1935 seçimleri iki dereceli seçimlerdi ve tek partinin (CHF) bulunduğu bir ortamda yapıldı. Bu seçimlerde tüm adaylar, partinin üst kademeleri tarafından belirlendi. Seçimlere müntehib-i sani (ikinci seçmen) ve milletvekili adayları olarak kadınların ilgisi çoktu. 8 Şubat 1935'te yapılan seçimlere büyük şehirlerde katılım oranı %80'di. Kadınların katılım oranı ise %48 kadardı. Bu seçimde 17 kadın milletvekili ilk defa Meclise girdi. 1936 ara seçiminde kadın milletvekili sayısı 18'e yükseldi. Bu sayı, TBMM'deki tüm milletvekillerinin % 4.5'ini oluşturuyordu. Bu oran, en yüksek temsil oranı olma özelliğini 2007 seçimlerine kadar sürdürdü.

1935 yılında TBMM'ye seçilen ilk kadın milletvekilleri şunlardır: **Mebrure Gönenç** (Afyonkarahisar), **Hatı Çırpan** (Sarı Kadın Ankara), **Türkân Baştuğ Örs** (Antalya), Sabiha Gökçül Erbay (Balıkesir), Ayşe Şekibe İnel (Bursa), Hatice Özgener (Çankırı), **Huriye Öniş Baha** (Diyarbakır), **Fatma Memik** (Edirne), **Nakiye Elgün** (Erzurum), **Fakihe Öymen** (İstanbul), **Benal Nevzad İstar Arıman** (İzmir), **Ferruh Güpgüp** (Kayseri), **Bahire Bediz Morova Aydılek** (Konya), **Mihri Pektaş** (Malatya), Meliha Ulaş (Samsun), **Esmâ Nayman** (Seyhan), **Sabiha Görkey** (Sivas), **Seniha Hızal** (Trabzon).

Bunlar arasında Hatı (Sarı) Çırpan (oğlu) (1890-1956), Ankara Kazan'da doğdu. Okuma yazmayı Millet Mektebi'nden öğrendi. Köy muhtarlığı yaptı. V. Dönemde 1273 oyla Ankara milletvekili seçildi. Milletvekili seçildikten sonra Ziraat Encümeninde görev yaptı.

Emine Mebrure Gönenç (1900-1981), İngilizce ve Fen Bilgisi öğretmenliği yaptı. 1925-26'da Karadeniz Vapuru ile yerli mallarının tanıtımını yaptı. 1930 sonrası önce Adana Belediye Meclisi daha sonra Mersin Belediye Meclisi üyelikleri yaptı. 666 oyla Afyonkarahisar Mebusu seçildi. Dönem boyunca Nafia Encümeni üyeliği yaptı. Genel Kurulun 18 Kasım 1935 günlü toplantısında, Fevzipaşa-Diyarbakır-Demiryolu açılması törenine katılacak heyete seçildi. Fransızca ve İngilizce biliyordu. VI. ve VII. dönemlerde de Afyonkarahisar milletvekili seçildi. 1949'da Sağlık Bakanlığına bağlı Körler Okulu ve Körler Derneği Başkanlığını da yaptı. Kendisinin de görme sorunu olduğu için, Türkiye'ye körler alfabesinin getirilmesinde önemli rol oynadı.

Türkan Baştuğ (Örs) (1900-1975), İstanbul Üsküdar'da doğdu. 1924'te İstanbul Darü'l Fünun Felsefe Şubesini bitirdi. Felsefe öğretmenliği ve müdürlük yaptı. Fransızca biliyordu. 590 oyla Antalya milletvekili seçildi. Dönem boyunca Maarif Encümeninde çalıştı. Belediye Kanunu'na Ek Kanun Lâyihası Müzakeresi için kurulan geçici encümen üyeliği, kâtipliği, İş Kanunu'na Ek Kanun Lâyihasını müzakere için kurulan geçici encümende de üyelik yaptı. Erzincan İstasyonu'nun işletmeye açılma töreninde hazır bulunmak üzere temsilci seçildi. Genel Kurulda 1936 Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu ve İş Kanunu layihası dolayısıyla 2 konuşması vardır. Maarif Vekâleti bütçesi dolayısıyla yaptığı konuşmada; İlkokul eğitiminin önemini, öğretmenlerin özellikle köy öğretmenlerinin senenin belli dönemlerinde büyük şehirlerde kurslara tabi tutulmaları ve gelişmelerinin teşvik edilmesini savunmuştur. Öğretmenin psikoloji ve pedagoji bilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır. Ortaokul müfredatının geliştirilmesi, terbiye ve âdâb-ı muaşerete önem verilmesi, şahadetnameler verilirken hakkıyla verilip verilmediğinin kontrol edilmesini savunmuştur. Kitap neşrettirmek için bir neşriyat bürosunun açılmasını da talep etmiştir.

Ayşe Sabiha Gökçül (Erbay) (1900-2000?), Bergama'da doğdu. Darü'l Muallimat-ı İhzarî'yi bitirdi. Türkçe ve Edebiyat öğretmenlikleri yaptı. 1935 seçimlerinde Balıkesir milletvekili oldu. V. Dönemde TBMM Riyaset Divanı kâtipliği, Gümrük ve İhisarlar Encümeni üyeliği ve kâtipliği yaptı. VI ve VII. Dönemlerde Samsun milletvekili oldu.

Ayşe Şekibe İnel (Bursa), (1886-1970), İstanbul'da doğdu. Almanca biliyordu. Çiftçilik ile meşgul oldu. V. Dönemde Bursa'dan 1051 oy ile milletvekili seçildi. Ziraat Encümeninde görev yaptı.

Hatice Özgener (1865-1940), Selanik'te doğdu. Selanik İnas Rüştiyesi'nden mezun oldu. Selanik ve Bebek İnas Rüştiyelerinde öğretmen yardımcılığı yaptı. Rumca biliyordu. V. Dönemde Çankırı milletvekili oldu.

Hafize Huriye Baha Öniz (1887-1950), İstanbul'da doğdu. Londra Bedford Koleji'nde pedagoji okudu. İngilizce bilmekteydi. Balkan göçmenlerine ders verdi. Çeşitli hayır işlerinde bulundu. V. Dönem Diyarbakır milletvekili seçilmesinin ardından Maliye Encümeninde üyelik yaptı. İş Kanunu Lâihası, Orman Kanunu, İzmir Vilâyeti Turistik Yolların İnşası Hakkındaki Kanun, Kayseri-Eskişehir Tayyare Fabrikasına mütedavil sermaye verilmesi için kurulan geçici encümenlerde de üye olarak görev yaptı. Ankara'da bir tıp fakültesi açılmasını öngören kanun dolayısıyla hastanelerde hasta bakıcıya duyulan ihtiyaçtan ve İstanbul'da açılan hasta bakıcı mektebinin başka yerlerde de açılarak bu ihtiyacın karşılanmasından bahsetmişti. Devlet Demir Yolları Memurlarının Tekaüd Sandığı Hakkındaki Kanun dolayısıyla da Genel Kurulda söz aldı. Siyasî hayatı V. Dönemle sınırlı kaldı. "*Köprüaltı Çocukları*" adıyla bir kitap yazdı.

Fatma Şakir Memik (1903-1991), Safranbolu'da doğdu. 1929'da İstanbul Tıp Fakültesi'ni birincilikle bitirdi ve "Dâhiliye Uzmanı" oldu. 1935'te V. Dönem Edirne milletvekili seçildikten sonra Sıhhat ve İctimaî Muavenat Encümeni üyeliği, kâtipliği yaptı. Bunun yanında İş Kanunu'na ek kanun lâihası ve Spor Teşkilâtı Kanun lâihasını görüşmek üzere kurulan geçici komisyonlarda da görev aldı. VI. ve VII. Dönemde de milletvekilliği görevini sürdüren Fatma Memik, sıtma ile mücadeleye ve bataklıkların kurtulmasına büyük önem verdi. Edirne milletvekili olduğu için bu ilin sorunlarını (Meriç Nehri'nin taşması, Edirne'nin su sorunu gibi) Meclise taşıdı. Kızılay polikliniklerinde, Çocuk Esirgeme Kurumunda çalıştı. Ücretsiz hasta baktı ve hastaların ilaç teminine destek oldu.

Nakiye Elgün (1882-1954), İstanbul'da doğdu. 1901'de İstanbul Kız Muallim Mektebi'ni bitirdi. Vakıf okullarının ıslahı için çalıştı. Sultanahmet Mitingi'nde konuştu. Halkı direnişe davet etti. V. Dönem Erzurum milletvekili seçildi. Dönem boyunca Dâhiliye Encümeni üyeliği yaptı. Ayrıca, *Belediye Kanunu'na Ek Kanun, Orman Kanunu, Belediye Kanunu, Spor Teşkilâtı Kanunu Lâihasını* müzakere için oluşturulan geçici encümenlerde de üye olarak bulundu. 1938 senesi Maarif Vekâleti bütçesi, Montrö'de imza edilmiş bulunan mukavelenamenin tasdiki, Hatay muvaffakiyeti, *İngiltere Hükümeti ile imza edilen Kliring vesair anlaşmalar hakkındaki Kanun, Polis Teşkilât Kanunu*, Reisicumhur Atatürk'ün tasarruflarında bulunan bütün çiftliklerini Hazineye bağışladıkları hakkındaki tezkere dolayısıyla Genel Kurulda konuşma yaptı. Türk Ocağı, Halkevi, Kızılay, Türk Hava Kurumu yönetim kurulu üyeliği ve başkanlıklarında bulundu. Türk Hava Kurumu, altın madalya ile ödüllendirdi. Ayrıca Çocuk Esirgeme Kurumu Merkez Yönetim Kurulu Üyeliği ve Topkapı Fakirlere Yardım Kurumu Başkanlığı da yaptı.

Benal Nevzat (İştar) Arıman (1903-1990), İzmir'de doğdu. İzmir'de Fransız Lisesi'nde okudu. Sorbonne Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Fransızca, Farsça ve Rumca bilmekteydi. Gazetelerde, sosyal, edebî konular ile kadın konularında yazılar yazdı. Konferanslar verdi. Romanları, oyunları, makale ve şiirleri vardır. Hilâl-i Ahmer (Kızılay), Himaye-i Etfâl (Çocuk Esirgeme Kurumu) gibi kurumlarda üye olarak görev yaptı. 1927'de Cumhuriyet Halk Fırkası'nın İzmir ilk kadın yönetim kurulu üyeliğine ve 1930'da İzmir Belediye Meclisi üyeliğine seçildi. V. Dönemde İzmir milletvekili oldu. Dönem boyunca İktisat Encümeninde görev yaptı. Ayrıca, *Orman Kanunu* geçici encümeninde de bulundu. Genel Kurulda *Montrö'de imza edilmiş bulunan yeni mukavelenamenin tasdikine dair Kanun* üzerine konuşma yaptı. İngiltere Hükümeti ile imza edilen *Kliring vesair antlaşmalar hakkındaki Kanun, Sancağın Mülkî Tamamiyetine ve*

Türkiye-Suriye hududunun teminine dair muahedelerin tasdikine dair Kanun, Atatürk'ün cenaze merasimi için yapılacak sarfiyat hakkındaki Kanun dolayısıyla da konuşmalar yaptı. VI, VII ve VIII. Dönemlerde de İzmir'den milletvekili seçildi. "Kara Osman", "Manzum Piyas (1973)", "Aytım, Şiirler (1974)" adlı şiir kitapları ile "Kösem Sultan" adlı basılmamış bir eseri vardır.

Ferruh (Ferruha) Güpgüp (1889-1951), Kayseri'de doğdu. İlkokuldan sonra özel öğrenim gördü. Arapça, Farsça biliyordu. Türk Sanat Müziği eğitimi aldı. Piyano çalıyordu. Millî Mücadele'de Kayserili kadınlarla cepheye giyim eşyası sağlanmasına hizmet etti. CHF Kayseri Vilâyet İdare Heyeti ile Belediye Meclisi üyeliğinde bulundu. V. Dönemde Kayseri'den milletvekili seçildi. Divanı Muhasebat Encümeni azalığında bulundu. Genel Kurulda 1936 Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu dolayısıyla bir konuşma yaptı.

Bahire Bediz Morova (Aydilek), (1897-?) Bosna'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Bolu'da tamamladı. Bolu'da Kız Sanat Okulu'nda öğretmenlik yaptı. 1927'de gözündeki hastalık sebebi ile öğretmenliği bıraktı. Cumhuriyet Halk Fırkası ve Halkevi'nde hizmetler verdi. Bolu Belediye Meclisi üyesi oldu. V. Dönemde Konya milletvekili seçildi. Gümrük ve İnhisarlar Encümeni üyeliğinde bulundu.

Mihri İffet Pektaş (1895-1979), Bursa'da doğdu. 1916'da Amerikan Kız Koleji'ni bitirdi. Kadıköy Fukaraperver Cemiyeti, Hilâl-i Ahmer ve Himaye-i Etfâl gibi yardım kuruluşlarında görev aldı. V. Dönemde Malatya'dan 785 oy ile milletvekili seçildi. Kütüphane Encümeni üyeliği yaptı. Genel Kurulda *Beden Terbiyesi Kanunu* ve İnhisarlar Umum Müdürlüğünün 1939 yılı bütçesi üzerine de görüşlerini açıklamıştır. İngilizce ve Fransızca bilen Mihri İffet Pektaş, Ramsey'in "Anadolu'nun Tarihi", "Coğrafyası" adlı kitabını da Türkçe'ye çevirdi. VI. ve VII. Dönemlerde de Malatya milletvekili seçildi.

Aşye Meliha Ulaş (Ekeman)(1901-1942), Sinop'ta doğdu. 1917'de Darü'lfunun Edebiyat şubesinden mezun oldu. Edebiyat öğretmeni oldu. V. Dönem Samsun milletvekili seçildi. Arzuhal Encümeni üyeliği ve kâtipliği yaptı. Genel Kurulda, *Emekli Binbaşı Şükrü Aytuğ'un cezasının affına dair Kanun* ve Maarif Vekâleti 1937 yılı bütçesi dolayısıyla söz alarak; okullarda gençlerin içtimai terbiyesi, âdâb-ı muaşeret ve yurt sevgisinin kazandırılmasına hassasiyet gösterilmesinden bahsetti. İçtimai Muavenet'in okullarda ders olarak programlarda yer almasını talep etti. Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletinin 1939 yılı bütçesi görüşülürken de söz alarak görüşlerini açıkladı. İngilizce bilen Meliha Ulaş, VI. Dönemde de Samsun'dan milletvekili seçildi.

Esmâ Nayman (1899-1967), İstanbul'da doğdu. 1927'de Adana Belediye Meclisine üye seçildi. Fransızca öğretmeni idi. V. Dönemde Seyhan milletvekili seçildi. Dönem boyunca İktisat Encümeninde, Maliye Encümeninde üye ve kâtip olarak görev yaptı. Genel Kurulda, 1936 yılı *Muvaneze-i Umumiye Kanunu* dolayısıyla yaptığı konuşmada memleketin suç işlemiş çocuklarının cezalandırılmak yerine tedavi edilmesini savundu. Kimsesiz, aç kalmış çocukların işledikleri suçları hapisanelerde değil bütçeye yük olmayacak şekilde çocuk ıslah evleri kurulmasını teklif etti. Bunların desteklenmesi için Hilal-i Ahmer gibi kurumlardan destek alınabilirdi. Ayrıca çocuk mahkemelerinin kurulmasını talep etti. Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti 1937 Yılı Bütçesi ile *Turist Gemilerinden Alınan Resimlerden Bazılarının Af ve Tenziline dair Kanun* dolayısıyla da konuşmaları vardır. 1946'da Anadolu Ajansında Fransızca, İngilizce mütercimlik yaptı. Milletlerarası Kadınlar Konseyi Üyeliğinin yanı sıra, Türkiye Kadınlar Konseyi Genel Sekreterliği de yaptı.

Hatice Sabiha Görkey (1888-1963), İstanbul'da doğdu. 1917'de İstanbul Darü'l Muallimâtı'nın Riyaziye (Matematik) şubesinden mezun oldu. Matematik öğretmeni idi. Fransızca biliyordu. V. Dönemde Sivas milletvekili oldu. Dâhiliye

Encümeni daimî azalığı yaptı. İntihap mazbatalarını tetkik, Fevzi Paşa, Diyarbekir demiryolu açılma törenine katılacak heyette, Bolu Mebusu İsmail Hakkı Uzman'ın *Kara Avcılığı Kanunu'na* ek kanun layihasını müzakere için kurulan geçici encümenlerde de üye olarak bulundu.

Ayşe Seniha Hızal (1897-1985), Adapazarı'nda doğdu. 1918'de Darülfünun Fen Fakültesi'ni bitirdi. Fen Bilgisi öğretmenliği ve idari görevler yaptı. V. Dönem Trabzon milletvekili seçildi. Maarif Encümeni üyeliği ve Encümen kâtipliği yaptı. Vilâyetlerin hususi idareleri kanun layihası ile hususi idareler, belediyelerde çalışan baytarların muamelelerine dair kanun layihası, Afyonkarahisar-Karakuyu Demiryolu hususi kanun layihası, vilâyetler hususi idareleri kanun layihasını, spor teşkilatı ek kanun layihasını, vilâyetler hususi idareleri kanun layihasını müzakere etmek için kurulan geçici encümenlerde görev yaptı. Genel Kurulda, 1938 senesi Hariciye Vekâleti bütçesi dolayısıyla yaptığı konuşmada; her Millî davada olduğu gibi Hatay meselesinde de kadın erkek beraber olduğunu ifade etti. Erzincan istasyonunun işletmeye açılma töreninde hazır bulunacak heyette yer aldı.

Fakihe Öymen, (1900-1983), İşkodra'da doğdu. Darülfünun Edebiyat Fakültesi Coğrafya şubesini bitirdi. 1935'te İstanbul milletvekili oldu. Dönem boyunca Bütçe Encümeni üyeliği ve kâtipliği yaptı. VI ve VII. Dönemde İstanbul, VIII. Dönemde Ankara milletvekili seçildi.

1935 seçimlerinde Meclise giren milletvekillerinin özgeçmişlerine bakıldığında; 9'u öğretmen, 1'i doktor, 2'si çeviri işleri, 1'i yazarlık, 2'si çiftçilik yapmaktadır. Vekillerden 1'i hayır işleri ile meşguldü. 1 yabancı dil bilen 4, 3 yabancı dil bilen 2, 2 dil bilen 2 kişi olmak üzere toplam 8 kişi dil biliyordu. Yurt dışı eğitilmiş olan 1 kişiydi. 1'i Millet Mektebi'nde okuma yazma öğrenirken, 1'i evinde özel eğitim almış, 1'i dil bilmesine rağmen okul bilgileri bulunmamaktadır. 18 kadın milletvekili döneminin aydın kadınlarıdır. Mesleklerinin yanı sıra çoğu hayır işlerini de desteklemektedir. Mezuniyet ve birikimleri çerçevesinde Meclisteki komisyonlarda görevlendirilmişlerdir. Konuşmaları, çoğunlukla eğitim, çocuklar ve sağlık ile ilgilidir. Atatürk ve Cumhuriyet'e minnet, şükran ifade eden konuşmalar da yapmışlardır. 7'si daha sonraki dönemde de milletvekili seçilmiştir.

Hatice GÜZEL MUMYAKMAZ

KAYNAKÇA

Arşiv-Resmî-Sürelî Yayınlar

BCA, 30.18.1.2./2.18.2./6.3.1929

BCA, 30.18.1.2./40-7518./23.10.1933.

Düstur, 3. Tertip, C.5.

Düstur, Üçüncü Tertip, C.7

Resmî Gazete, 14.4.1930, S:8826.

Resmî Gazete, 26.10.1933, Kanun Numarası 2329.

Resmî Gazete, 4.4.1926, S:339.

Resmî Gazete, 5.12.1934, Kanun Numarası 2598.

Resmî Gazete, 5.12.1934, Kanun Numarası 2599.

Resmî Gazete, 7.4.1924, S:68.

TBMM Zabıt Ceridesi, C.17, Devre 3, İ: 37, B: 20.3.1930.

TBMM Zabıt Ceridesi, C.17, Devre. 4, İ: 7, B: 26.10.1933.

Cumhuriyet, 5 Birinci kânun 1934.

Cumhuriyet, 6 Birinci kânun 1934.

Cumhuriyet, 8 Şubat 1935.

Cumhuriyet, 9 Şubat 1935.

Telif-Tetkik Eserler

ACAR, GENÇ Derya, **Aydın Tarihinde Kadın**, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2007.,

ARIĞ, Ayten Sezer, "Türkiye'deki İlk Kadın Milletvekilleri ve Meclis'teki Çalışmaları", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C 14, Kasım 1998, S.42., ss.889-905.

AYDIN, Mehmet Akif, "İslâm'da Kadın" **İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, TDV Yay., 2001, C 24., ss.91.

ÇAKIR, Serpil, **Osmanlı Kadın Hareketi**, Beşinci Basım, İstanbul, Metis, Kasım 2016.

ÇAVDAR, Tevfik, **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950**, 2.Baskı, Ankara, İmge, 1999.

GENÇ, Reşat, (Hazırlayan ve Sadeleştiren) **Türkiye'yi Lâikleştiren Yasalar 3 Mart 1924 Tarihli Meclis Müzakereleri ve Kararları**, Ankara, ATAM, 1998.

ÇOLAK, Hikmet , "Türk Toplumunda Demokrasi ve Yerel Yönetimlerin Tarihsel Gelişimi Bağlamında 1580 Sayılı Belediye Kanunu Yasama Müzakereleri" **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S 49, Bahar 2012, s. 47.

GÖKÇİMEN, Semra, **Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler 1935-2009**, Ankara, TBMM Basımevi, 2009.

GÖZLER, Kemal, **Türk Anayasaları**, Bursa, Ekin Kitabevi Yay., 1999.

GÖZÜBÜYÜK Şeref, **Anayasa Hukuku**, 19.Baskı, Ankara Turhan Kitabevi, 2013.

GÜLTEPE Necati, **Türk Kadın Tarihine Giriş Amazonlardan Bâciyân-ı Rûm'a**, 3.Baskı, İstanbul, Ötüken, Eylül 2017.

GÜNEŞ Günver, "Türk Kadınının Muhtarlık ve Köy İhtiyar Heyetlerine Seçme Seçilme Hakkını Kazanması ve Türkiye'nin İlk Kadın Muhtarı Gül Esin (Hanım)", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi (ÇTTAD)**, IX/20-21,(2010 Bahar-Güz), ss.176.

GÜNEŞ, İhsan, **Atatürk Dönemi Türkiye'sinde Milletvekili Genel Seçimleri 1919-1935**, İş Bankası Yay., İstanbul.

GÜNEŞ, İhsan, **Türk Parlamento Tarihi (1935-1939) (Özgeçmişler)**, C 2, Ankara, TBMM Vakfı Yay.

HARMAN Ömer Faruk, “Kadın”, **İslâm Ansiklopedisi**, İstanbul, TDV Yay., 2001, C 24, ss.82-86.

İNAN, Afet, **Atatürk Hakkında Hatıralar Belgeler**, Yay. Haz. Arı İnan, 12.Baskı, İş Bank. Yay., Şubat 2013.

KARTAL, Cemile Burcu, “Türkiye’de Kadınların İlk Defa Oy Kullandığı 1930 Belediye Seçimlerinde Türk Kadınlar Birliği’nin Faaliyetleri”, **Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 2006, Y 2, S 3, ss. 165-197.

KESKİN, Nuray Ertürk, “Kadınların Siyasal Haklarında İlk Aşama: 3 Nisan 1930-Belediye Seçimlerinde Seçme ve Seçilme Hakkı”, **academia.edu.**, **8.4.2018.**

KOCATÜRK, Utkan (Haz.), **Atatürk’ün Fikir ve Düşünceleri**, Ankara, ATAM, 1999.

KONAN, Belkıs “Türk Kadınının Siyasi Haklarını Kazanma Süreci”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 60(1),2011,ss.157-174.

KURNAZ, Şefika, **Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923**, 2.Baskı, İstanbul, Ötüken, 2011.

ÖZER, Sevilay, “Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesinin Türk Kamuoyundaki Yankıları”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.XXIX, Mart 2013, S.85, s.147-148.

ŞAHİN C -ŞAHİN M. , “Osmanlı Son Dönemi İle Millî Mücadele Yıllarında Türk Kadınının, Sosyal, Siyasî ve Askerî Faaliyetleri”, **Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2(2013),s.61-62.

TELLİOĞLU, İbrahim, “İslâm Öncesi Türk Toplumunda Kadının Konumu Üzerine”, **AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 55, Erzurum, 2016, s.209-224.

TOPRAK, Zafer, **Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm 1908-1935**, 2.Baskı, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, Ekim 2016.

ÜÇOK, Bahriye, **İslâm Devletlerinde Türk Naibeler ve Kadın Hükümdarlar**, 3.Basım, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2011.

YAŞAR, Selman, “Basındaki Bilgiler Işığında İlk Kadın Milletvekillerimizden Trabzon Milletvekili Seniha Hızal ve Meclisteki Faaliyetleri”, **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, 2020; (28): 341-370.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kadin-temsiliyeti-ve-1935-secimleri/?pdf=3549> adresinden erişilmiştir